

УДК 65.014.1+658.15

ГРЕЧКОСІЙ І.Д., пошукувач

Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, м. Одеса

РОЗРОБКА ЗАХОДІВ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВ ДЛЯ ПОДОЛАННЯ ІНОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ КРИЗИ В УКРАЇНІ

Обґрунтовано процедури антикризового регулювання у напрямку подолання інноваційно-інвестиційної кризи.

Ключові слова: антикризове управління, інвестиції, інновації, ринок, експорт, структура, регулювання.

Grounded procedures of the crises adjusting at direction of overcoming innovative investment crises.

Keywords: crisis management, investments, innovations, market, export, structure, adjusting.

Вступ. Навряд чи справедлива думка, згідно з якою в нинішній інвестиційній кризі винний сам по собі курс на перехід до ринкової економіки [1, с. 5]. Тим часом капіталовкладення і сьогодні залишаються найважливішим засобом структурної політики, перетворення виробничого і соціального потенціалу України, підвищення його ефективності. Без сильної, цілеспрямованої і достатньо масштабної інвестиційної політики не може бути і думки про науково-технічний прогрес. Негативні явища в інвестиційній сфері (у сфері відтворення основних фондів) у низці галузей добувної і оброблювальної промисловості вже призвели до незворотних наслідків. Їх пом'якшення вимагає ухвалення неординарних рішень на різних рівнях державного управління. Сьогодні вже не викликає сумнівів те, що традиційна державна інвестиційна політика в принципі не здатна вивести з безвихідного становища, що створилося в заходах підтримки і відтворення матеріально-технічної бази, а може лише посилити ситуацію. Очевидні тому свідчення - різке зростання незавершеного будівництва в умовах наростаючого дефіциту інвестиційних коштів, відсутність їх концентрації на завершенні будівництва об'єктів з достатньо високим рівнем їх готовності.

Що стосується антикризового управління, а саме, урядової програми структурної перебудови й інноваційної політики, то в програмних урядових документах [1, 2] можна виділити два етапи структурної перебудови: пасивний і активний. При цьому зазначається, що на першому етапі структурні зрушення носять вимушений характер і визначаються лібералізацією цін та обумовленою нею різкою зміною рівня і витрат виробництва. Відзначаються такі тенденції: скорочення випуску оборонної продукції; зменшення централізованих капіталовкладень; перерозподіл прибутку підприємств на користь оплати праці; зменшення купівельної спроможності населення; загальний спад виробництва, що почався на початку 1990-х рр. у результаті падіння імпорту та розриву господарських зв'язків.

Постановка завдання. Активізація антикризового управління та інвестиційної політики будьякими економічними розрахунками в програмних урядових документах не обґрунтована. Гірше за те, документи не передбачають ніяких економічних пе-

редумов для мобілізації інвестицій, не сприяють тенденції нагромадження. Доводиться ще раз підкреслити, що структурні перетворення в принципі неможливі без підтримки на належному рівні інвестиційної активності, котра затухає внаслідок інфляції, що лягає на підприємства важким податковим тягарем і мізерними амортизаційними відрахуваннями за балансовою вартістю основних фондів (останні до того ж знецінюються інфляцією).

Нагадаємо, що в першій фазі структурної перебудови мають вирішуватися такі завдання: 1) підтримка виробництва на життєздатних діючих підприємствах для збереження прийнятних рівнів пропозиції споживчих товарів і зайнятості, запобігання соціальним конфліктам; 2) стимулювання екологічно прогресивних структурних зрушень в економіці шляхом введення плати за природні ресурси і забруднення навколишнього середовища, а також прямих обмежень; 3) забезпечення регульованого згорання економічно безперспективних і екологічно небезпечних виробництв при соціальній підтримці працівників, що вивільнюються; 4) санація підприємств, включаючи реорганізацію тих з них, які можуть пристосуватися до ринкового середовища; 5) компенсація (по можливості) господарських зв'язків; 6) забезпечення підтримуючих інвестицій, необхідних для безперебійного функціонування основних систем життєзабезпечення і для запобігання технологічним і екологічним катастрофам; 7) підтримка підприємництва, особливо малого і середнього бізнесу, що створює робочі місця і збільшує виробництво товарів і послуг, ослаблення ролі галузевих монополій; 8) організація прийому і ефективного використання іноземних кредитів, створення сприятливого клімату для прямих іноземних інвестицій; 9) поступове зближення структури світових і внутрішніх цін, регульоване за допомогою поетапного зниження ставок експортного тарифу; 10) активне просування на зовнішній ринок вітчизняних товарів, що є в достатку всередині країни; 11) збереження інноваційного потенціалу; 12) розвиток виробництва в "точках зростання", в яких можливий прорив, що закладає основи майбутнього підйому всієї національної економіки [2].

Результати. Для вирішення цих завдань передбачається зорієнтувати такі важелі економічної

політики, як обсяги кредитування, рівень оподаткування, митна політика та інше. Зокрема у "фазі адаптації" антикризового управління планується використовувати такі заходи і засоби: 1) підтримка приватних інвестицій, для чого витрати на інвестиції з прибутку оподатковуються за зниженою (50%) ставкою; індексація амортизаційних відрахувань; 2) підтримка банківського інвестиційного кредиту, насамперед за проектами інвестицій, відповідним прийнятим пріоритетам, шляхом надання державних гарантій; 3) державні капіталовкладення в галузі, що не підлягають приватизації; державне інвестування, спрямоване на підтримку мінімально необхідного рівня економічної безпеки і на пряму природоохоронну діяльність; 4) створення сприятливих умов і відпрацювання механізму залучення прямих іноземних інвестицій; 5) митна політика, політика валютного курсу, а також субсидування імпорту, що забезпечують керованість процесу відкриття економіки й адаптацію вітчизняної промисловості до умов світового ринку; 6) тимчасова фінансова допомога держави на умовах, що забезпечують оздоровлення підприємств; 7) санація державних підприємств при їх збитковості й неплатоспроможності, підготовка їх до репрофілювання на випуск продукції, що має попит, і до приватизації; 8) вжиття антимонопольних заходів у разі використання підприємствами свого домінуючого становища на ринку; 9) адміністративне втручання в надзвичайних ситуаціях для підтримки господарських зв'язків; 10) державна підтримка діяльності українських підприємств на світовому ринку; 11) сприяння формуванню інституційних інвесторів, інших інститутів, що надають послуги підприємствам в інвестиційній діяльності, реорганізації управління і т.д. [1, с. 18].

На стадії ж реконструкції формуються такі завдання у сфері структурно-інвестиційної політики: 1) соціальна переорієнтація економіки і модернізація її виробничого апарату, подолання паливно-сировинної спрямованості в розвитку національної економіки, поширення ресурсозберігаючих технологій; 2) перелив ресурсів з первинних (сільське господарство, добувна промисловість) у вторинні (оброблювальна промисловість, будівництво, транспорт, зв'язок), а потім і в третинні (сфера переважно інтелектуальної діяльності та сфера послуг) сектори економіки; 3) диверсифікація експортного потенціалу, випереджаюче зростання експорту наукоємної продукції, розвиток конкурентоспроможних на світовому ринку виробництв, перехід від критичного, підтримуючого імпорту до імпорту, стимулюючого підвищення технічного рівня і якості вітчизняної продукції; 4) стимулювання випереджаючого розвитку виробництв, що ґрунтуються на нових технологічних укладах і формують "точки зростання"; розвиток інноваційного потенціалу країни; 5) зниження техногенного навантаження на навколишнє середовище в екологічно неблагополучних районах.

У цілому аналізовані документи, присвячені антикризовому управлінню в структурній і інвестиційній політиці, не відповідають, на наш погляд, тим завданням і проблемам, які стоять сьогодні перед виробниками й інвесторами і в рішення яких упираються порятунк і оновлення матеріально-технічної

бази виробництва.

По-перше, документи багато в чому "успадкували" від колишніх п'ятирічних планів характер "протоколу про наміри", тобто набір певних благопожачань. Майже по всіх пунктах, які безпосередньо стосуються інвестицій і будівельної індустрії, немає ніяких вказівок на чинники, джерела, ресурси і механізми, за рахунок яких поставлені цілі повинні бути досягнуті.

По-друге, як у "фазі адаптації", так і у "фазі реконструкції" державі належить суто пасивна роль. Тим часом навіть з урахуванням того, що частка централізованих капіталовкладень здатна впасти до 20%, за державою, крім прямого фінансування, залишається набір засобів і механізмів, за допомогою яких можливе стимулювання інвестиційної активності.

По-третє, передбачувана державна інвестиційна політика недостатньо селективна, вона "доручає" дану селекцію стихійному ринку. Із згаданих вище причин (інфляція, важке фінансове становище всієї державної сфери економіки, знецінення джерел відтворення основних фондів та ін.) цього допустити не можна, особливо в нинішніх умовах цінового беззаконня. Факт полягає в тому, що сьогодні в кращих фінансових умовах перебувають зовсім не пріоритетні, потрібні населенню і наукоємні, технічно добре оснащені виробництва. І це ще раз свідчить на користь сильного державного начала у визначенні й реалізації вузлових напрямів інвестиційної політики.

По-четверте, у даному документі не міститься ніякого вирішення проблеми конверсії: ані в інвестиційному плані, ані в плані структурної адаптації.

Цей перелік претензій можна було б продовжити. Але, зрозуміло, набагато важливіше в позитивному плані висловитися з приводу тієї інвестиційної політики, яка відповідала б сформульованим завданням, що стоять перед антикризовим управлінням.

Вихід України з кризового стану вбачається в придушенні гіперінфляції і введенні її в контрольовані рамки, розвитку інститутів і суб'єктів сучасної багатокладної ринкової економіки. Природно, абсолютно необхідна й активізація інвестиційної та інноваційної діяльності підприємств. Як же цього дійти?

Насамперед потрібні додаткові стабілізаційні заходи на макро- і мікрорівні. Сенс полягає в залученні на добровільній основі тимчасово вільних коштів підприємств - під податковій пільги на прибуток, що направляється на фінансування цих об'єктів, або під гарантії держави, на пільгове чи пріоритетне забезпечення продукцією з потужностей, що вводяться, тощо. Проте можливість концентрації обмежених бюджетних коштів на державних об'єктах високої будівельної готовності залишається. Інші ж об'єкти належить або передати у ведення регіонів (разом з проблемою їх фінансування), або реалізувати через фондові біржі.

Ще одне важливе завдання держави стосовно антикризового управління вбачається в підтримці деякого мінімально достатнього обсягу інвестицій для важких і добувних галузей промисловості. Оскільки від капіталовкладень, обов'язкових для реконструкції і технічного переозброєння цих галузей, без-

посередньо залежать і обсяги їх виробництва, гарантія таких капіталовкладень необхідна навіть надзвичайними способами. При цьому треба мати на увазі: паливно-енергетичний комплекс перебуває у складній критичній ситуації.

Для обґрунтування наступної (і головної) запропонованої позиції слід зазначити, що потрібно, як виявляється, розрізнити макро- і мікрорівень у реалізації інвестиційної і структурної політики. Втім, і значення самого поняття "макрорегулювання" сьогодні міняється: замість прямого бюджетного фінансування об'єктів на першій план виходить непряме регулювання інвестиційно-інноваційної діяльності ринковими методами. Проте за державним управлінням зберігається і ряд "традиційних" завдань, наприклад переоцінка основних фондів, оновлення їх у зв'язку з майбутньою приватизацією, визначення нових норм амортизації. Повністю або частково зберігаються завдання фінансування заходів, пов'язаних з НДДКР, упровадженням ресурсозберігаючої та екологічної технології, конверсією оборонної промисловості й адаптацією науково-технологічного потенціалу ВПК у цивільній сфері.

Проте імперативом структурно-інвестиційної політики України в найближчій перспективі є зсув центру тяжкості з макроструктурного рівня на мікроструктурний. Це насамперед обумовлено децентралізацією економіки і переходом до ринкових методів (до того ж і сам процес розподілу праці, як відомо, викликає посилення галузевої диференціації, збільшення числа окремих і відносно самостійних галузей і виробництв, причому насамперед в промисловості). Висунення мікроструктурних моментів на передній план - це, по-перше, загальносвітовий процес, багато в чому обумовлений збільшеною роллю у структурних зрушеннях змін у техніці й технології виробництва конкретних видів продукції, в асортиментному складі виробів тощо. По-друге, треба брати до уваги допущене у нас на попередніх етапах відставання у справі вдосконалення внутрішньої структури окремих галузей, і, у першу чергу, недостатньо інтенсивну перебудову структури галузей традиційних. По-третє, даний зсув зумовлений інвестиційними можливостями економіки України, що значно звужилися, відсутністю матеріальних передумов, навіть для відносно незначних по масштабах маневрів капіталовкладень (наприклад, націлених на підтримку декількох вирішальних галузей і виробництв).

У зв'язку з цим ключове завдання антикризового управління та інвестиційної політики на найближчі роки полягає в тому, щоб формувати і спрямовувати мікроструктурні зрушення на вирішення найактуальніших і невідкладних проблем, насамперед таких, як випуск товарів народного споживання і продуктів харчування, скорочення питомих витрат палива, енергії і матеріалів, конверсії оборонного комплексу, охорона навколишнього середовища, збільшення експортного потенціалу, заміщення імпорту [3].

Кожний з перерахованих напрямів залучення мікроструктурних зрушень, зрозуміло, вимагає особливого і ґрунтовного аналізу (стосовно зростання експортного потенціалу такий аналіз буде даний ни-

жче). У даному разі необхідно ще раз підкреслити, що саме перетворення цих зрушень на безпосередній предмет державного регулювання - це принципово новий для економіки України "виклик часу".

Наполегливий пошук поки відсутніх задовільних відповідей на це і багато інших питань, що виникають у зв'язку з переміщенням центру тяжкості державного регулювання інвестиційних процесів на мікрорівень, уявляється, абсурдним без ретельного вивчення і творчого застосування до наших реалій кращого досвіду країн з розвинутою ринковою економікою.

Експортна орієнтація: концептуальні міркування і реальність. Йдеться про важливий і вельми перспективний для України напрям структурно-інвестиційної політики. Без належної експортної націленості не можна говорити про відвертість національної економіки, про її залучення до світового господарства, про дійсний науково-технічний прогрес, а значить, і про ефективне антикризове управління. Критерій такої націленості зв'язаний, по-перше, з тим, що державна зовнішньоекономічна політика однозначно віддає перевагу експортерам вітчизняної продукції. По-друге, ця політика мусить доповнюватися відповідним інвестиційним курсом - на розвиток і модернізацію експортного потенціалу. Подібний курс має велику структуроформуючу силу (навіть з урахуванням того, що останніми роками в Україні експортна база практично працювала на знос і крупних інвестиційних коштів на ці цілі не виділялося). Саме в капіталоекономічному варіанті розвитку структури виробництва на мікрорівні криється одна з головних переваг концентрації капітальних вкладень на розвиток експортного виробництва. Про це однозначно свідчить світовий досвід, і це украй важливо в контексті широкомасштабної приватизації української промисловості.

Зовнішньоекономічні акції, що провело останніми роками керівництво держави, створили вельми суперечливу ситуацію у сфері експортного виробництва. З одного боку, під впливом лібералізації зовнішньоекономічної діяльності розширився контингент підприємств і організацій, виступаючих суб'єктами зовнішньої торгівлі. З іншого боку, зацікавленість підприємств у експорті продукції і послуг впала внаслідок введення обов'язкового продажу валюти (для формування валютних фондів різного рівня), жорсткого оподаткування експорту, ухвалення нових митних тарифів, задіювання нового порядку ліцензування експорту та ін. Уявляється, що важка ситуація, яка склалася, що стосується зовнішньої заборгованості, кредитоспроможності країни і збалансованості зовнішньоекономічної діяльності, підштовхує до подальшої лібералізації експорту, стимулювання експортної діяльності на всіх рівнях управління, ослаблення податкового навантаження і зобов'язань з примусового продажу державним структурам валюти. На наш погляд, сьогодні немає можливості забезпечити пріоритет у валютному експорті без певного утиску колишнього міжреспубліканського ринку товарів і послуг, без впорядкування відносин між Центром і регіонами з питань економічного стимулювання й оподаткування виробництва експортної про-

дукції. Потрібна і відмова від низки явно позаекономічних принципів, якими офіційні кола України часто керуються при винесенні ухвал, що зачіпають інтереси товаровиробників-експортерів. Інакше кажучи, в економічній політиці необхідно висунути на перший план зацікавленість підприємств в зароблянні валюти.

При розвитку виробничої бази необхідно, природно, віддавати перевагу галузям з найбільшими можливостями розширення експортних поставок продукції глибокої переробки. Не поменшуючи потенційних можливостей машинобудування, потрібно визнати: найближчими роками Україна може очікувати валютних надходжень насамперед від паливно-сировинного комплексу (лісового, нафтового і газового комплексів, здобичі дорогоцінних і кольорових металів), від транзиту вантажів через свою територію.

Причому поступовий перехід в експорті від нафти до нафтопродуктів, відмінних стійкішими цінами, стає стабільним чинником зростання валютної виручки. Скорочення втрат металу за рахунок оновлення виробничого апарату чорної металургії здатне перетворитися на джерело істотного збільшення експорту металу.

Ідея трансформації експорту сировини і матеріалів в експорт продукції глибокої переробки озвучується багато років. Проте вирішується це завдання незадовільно. Виявляється, що вирішити її у відносно короткі терміни можливо (лише на основі міжнародної кооперації, причому на всіх стадіях відтворювального циклу (особливо на стадії комерційної реалізації). Слід наполегливіше шукати і залучати зарубіжних партнерів, готових брати участь у сумісних проєктах з глибокої переробки української сировини й енергоносіїв (наприклад, шельф Чорного моря).

В експорті ж машинотехнічної продукції в найближчій перспективі необхідно орієнтуватися на експорт вузлів і деталей (замість традиційного упору на вивіз готових виробів). І тут також важливо задіювати переваги міжнародної кооперації. Не випадково в експорті розвинених капіталістичних країн на вузли і деталі припадає 40-50% вивозу машин і устаткування.

Потрібно всіляко стимулювати допуск оборонних галузей до світового ринку і міжнародної співпраці, розвиток експортної бази конверсійних галузей, зокрема на основі реалізації сумісних програм і проєктів з провідними індустріальними країнами. Уявляється доцільним включати такі проєкти і програми в пакети угод про роззброєння. При цьому слід виходити з наявності взаємної зацікавленості сторін у скороченні працюючих на оборону виробничих потужностей.

Необхідно зі всією серйозністю поставитися до питання про розвиток бази експорту послуг. Відповідно до експертних оцінок, один день перебування в країні іноземного туриста забезпечує валютні надходження в 200 і більш доларів. Як відомо, число працюючих і відряджених до України іноземців нині різко зросло. І хоча іноземний туризм і обслуговування іноземців - вельми високорентабельна сфера зовнішньоекономічної діяльності, у нас вона абсолю-

тно занедбана. Уявляється, що річ не у відсутності інвестицій на будівництво готелів і сервісного обслуговування, а в поганому управлінні цією діяльністю, у монополізмі, у відсутності належної системи зацікавленості. Можна погодитися з думкою тих авторів, які вважають, що розширення бази послуг для іноземних громадян могло б відбуватися по таких принципових напрямках: 1) будівництво сучасних готелів сумісне із зарубіжними партнерами (і як спільних підприємств, і при пайовій або повній участі іноземної сторони в експлуатації); цей процес відбувається, але з величезними труднощами, долаючи безліч бар'єрів, у тому числі й адміністративних; 2) перетворення частини провідних готелів країни на міжнародні готелі; 3) перепрофілювання численних мало використуваних закритих дач, пансіонатів, будинків відпочинку тощо, призначених для номенклатури, у місця прийому іноземних туристів; 4) розвиток пансіонного обслуговування на базі наявного житлового фонду громадян і установ, участь у програмах прийому іноземних громадян в українських сім'ях через системи типу "home stay"; 5) розвиток системи спеціального обслуговування іноземних громадян (за валюту) у сфері охорони здоров'я, професійної освіти та ін.; 6) налагодження мережі послуг міжнародного транзиту у сфері транспорту, зв'язку, баз і складів товарів, фінансів, інформації тощо.

На сучасному етапі Україні не обійтися без розширення експорту, відходів і вторинної сировини. Держава покликана стимулювати будівництво підприємств з утилізації відходів і сировини, бажано на базі сумісного підприємництва, з пільговим режимом фінансування й оподаткування. Інший резерв для збільшення експорту - мобілізація "незавершенки".

Для того щоб зовнішньоекономічний чинник у всю міць запрацював на корінну реконструкцію економіки України, на розвиток найпрогресивніших тенденцій науково-технологічного розвитку, необхідно, природно, відповідним чином налагодити механізм зовнішньоекономічного регулювання. Із середини 1990-х рр. регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні здійснюється на нових умовах - з'явилася низка серйозних документів (президентських указів, законів, ухвал уряду, інструкцій і наказів Мінекономіки і НБУ). Нововведення стосуються зокрема умов торгівлі й розрахунків з країнами СНД.

Очікується також поява нових документів, що формують сучасну нормативну базу зовнішньоекономічної діяльності України.

Висновки. Наведений вище опис нині діючого в Україні механізму антикризового управління та державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, на наш погляд, корисний, з одного боку, для визначення характеру і цільової спрямованості експортно-імпоротної політики. З іншого - для з'ясування питання про те, якою мірою державна інвестиційна політика зорієнтована на розвиток експортного потенціалу. Поки, повторимося, не можна сказати, що ця політика однозначно спрямована на розширення і лібералізацію експорту. З усього видно, що відбувається пошук такої оптимальної моделі зовнішньоекономічного і структурно-інвестиційного регулювання, в якій експортна орієнтація є лише однією

компонентою, до того ж не найголовнішою. Слід, проте, констатувати, що спроба втиснути в дану модель безліч орієнтирів і інтересів всіх учасників зовнішньоекономічної діяльності не приводить до позитивних результатів і часто є лише "топтанням на місці". Тим часом досвід низки колишніх соціалістичних країн (насамперед Угорщини і Польщі) свідчить, що, роблячи однозначну ставку на підтримку виробників-експортерів, держава може істотно збільшити обсяг свого валютного експорту навіть у тих умовах, коли виробничий потенціал перебуває у важкому стані й

додаткових вітчизняних ресурсів практично немає. Той самий досвід доводить: після розширення експортних можливостей країни (насамперед за рахунок широкого підключення до цього процесу численних дрібних і середніх підприємств) можна успішно вирішувати й інші завдання, такі, наприклад, як досягнення зовнішньоекономічної збалансованості, розширення імпорту, товарів і послуг і т.д. А ось одночасно реалізовувати всі ці завдання, на наш погляд, неплідно.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Захарченко В. И. Политика научно-технологического развития региона. / В. И. Захарченко., Н. Н. Меркулов. – Одесса : ОЮИ ХНУВД, 2007. - 48 с.
2. Бутенко А. І. Концептуальні засади ефективності інституціонального забезпечення підтримки промислового підприємства. / А. І. Бутенко, І. М. Сараєва. – Одеса : Вид-во ВМВ, 2008. – 117 с.
3. Меркулов М. М. Науково-технологічний розвиток і управління інноваціями : монографія / Під ред. проф. Захарченко В. І. — Одеса : Фенікс, 2008. - 344 с.

УДК 658.589:664 (477)

ВАЛІНКЕВИЧ Н.В. канд. екон. наук, доцент, докторант
Житомирський державний технологічний університет

МАКРОЕКОНОМІЧНІ ВАЖЕЛІ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОГО РИНКОВОГО ПРОСТОРУ

На основі аналізу наукових праць узагальнено та розглянуто макроекономічні важелі модернізації підприємств, визначено подальші шляхи їх ефективного розвитку та функціонування.

Ключові слова: підприємства харчової промисловості, конкурентоздатність, розвиток, планування, продовольча безпека, імпорт, експорт продукції.

Based on analysis of scientific papers are summarized and discussed macroeconomic levers modernization, identified ways to further effective development and operation.

Keywords: enterprises of food industry, competitiveness, development, planning, food safety, import, export products.

Вступ. Функціонування економіки країни неможливо без створення ефективного механізму продовольчої безпеки, який передбачає розвиток продовольчого комплексу, здатного в умовах глобалізації забезпечити потреби населення у продуктах харчування та виробляти високоякісну конкурентоспроможну продукцію [1, с. 3]. За таких умов подальший розвиток підприємств харчової промисловості визначає соціальний клімат у суспільстві, сприяє створенню нових робочих місць, дає можливість ефективно функціонувати суміжним галузям і, саме головне, забезпечує продовольчу безпеку країни.

Підприємства харчової промисловості України в останні роки господарювання забезпечили помітне зростання виробництва продукції, хоча, водночас, зберегли ризик надійного забезпечення населення країни продовольством за доступними для нього цінами. Такі ризики обумовлені, перш за все, низьким рівнем доходів сільськогосподарських товаровиробників в умовах диспаритету цін, різкими стрибками

цін на сільськогосподарську сировину та продовольство, нестабільним характером функціонування всього агропродовольчого ринку та збільшення частки імпорту продовольчих товарів. Останнім часом на внутрішньому ринку продовольства спостерігається зростання цін на окремі види товарів, що обумовлено, на нашу думку, рядом причин: зростанням закупівельних цін на сільськогосподарську продукцію (хоча товаровиробники цієї продукції не спроможні підвищувати ціни адекватно до зростання своїх витрат), збільшенням виробництва біопалива, підвищенням світових цін на продукти харчування, постійно зростаючими витратами виробництва у порівнянні з отриманою виручкою, нерозвиненою ринковою інфраструктурою в ланцюгу «товаровиробник-споживач», де в умовах руху товару вартість продукції збільшується майже у два рази. Монополізм таких посередників, на наш погляд, можливо усунути за рахунок обмеження торгівельної надбавки на товари, яка не має перевищувати 15 відсотків. Доцільно було